

Rafael Alemany Ferrer, *Introducció al Tirant lo Blanc*, Alzira, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Bromera, 2007

Llúcia Martín Pascual

Universitat d'Alacant

A l'hora de triar una obra representativa de la nostra tradició literària i cultural, és indubtable que la majoria de lectors i estudiosos es decantarien pel *Tirant lo Blanc*, una novel·la que transcendeix la narració de cavalleries i sentimental per oferir-nos l'univers i la cultura de l'home medieval. El seu autor, Joanot Martorell, cavaller valencià del segle XV, ens presenta la figura d'un heroi que mostra el desig utòpic d'aconseguir l'alliberament de Constantinoble de mans dels turcs i la unitat de la cristiandat en tota la Mediterrània. Un cavaller model de virtuts, valentia i força, però també un cavaller humanitzat, a diferència d'altres cavallers literaris, capaç de sentir passions nobles, com l'amor, però també la ira i l'ambició.

L'extensió, la complexitat narrativa i les múltiples interpretacions de la novel·la basades, com va immortalitzar Cervantes, en la relació versemblança-realisme front la ficció meravellosa de les novel·les castellanques afins, ha propiciat que el *Tirant* siga una de les obres més estudiades i valorades per la crítica literària des del seu redescobriment en el segle XIX, gràcies a les edicions d'Aguiló (1873-1905), Givanel i Mas (1920-22) i Riquer (1947). Possiblement és una de les obres que més bibliografia ha generat, amb alguns punts d'inflexió realment interessants com són els treballs oferits amb l'ocasió del cinc-cents centenari de la primera edició el 1990 i reunits en el volum *Symposion Tirant lo Blanc, l'Aproximació al Tirant lo Blanc* de Martí de Riquer també de 1990, la darrera edició d'Albert G. Hauf de 2005 o les aportacions de Lola Badia i Josep Pujol, entre d'altres especialistes.

En aquest marc d'explosió bibliogràfica i alhora de desorientació per a molts lectors no iniciats, tenim la sort de comptar amb l'aportació del Dr. Alemany, *Introducció al Tirant lo Blanc*, que té com a mèrit més valuós presentar la novel·la en la seua totalitat i introduir-nos sense dificultat en la seua comprensió. No es tracta d'una publicació que ofereix noves interpretacions ni descobriments espectaculars, sinó d'un treball molt més difícil: l'estudi minuciós de l'obra, així com l'actualització de la bibliografia existent per arribar a una síntesi que permet en poques però denses pàgines, arribar a un coneixement general de la novel·la.

El fet que es tracte d'una *introducció*, com diu el títol, no vol dir que siga un treball lleuger, sinó que perfectament aprofita per repassar aspectes que l'extensió de l'obra deixa inadvertits, mentre que els no experts en la novel·la i lectors en general, inclosos estudiants de batxillerat i primers nivells universitaris, trobaran una guia de lectura extraordinària. La dificultat d'una obra com el *Tirant* fa que la redacció d'una introducció de poc més de 100 pàgines es convertisca en un gran repte i un esforç de síntesi. Necessàriament el coneixement de la novel·la

ha de ser no sols exhaustiu sinó d'una gran profunditat per poder recórrer magistralment aquells aspectes que ens donen les claus de lectura de la novel·la. Tot i la extensa bibliografia existent, no teníem cap introducció al contingut global de l'obra, així com també un estat de la qüestió de la crítica fins al moment actual.

La Introducció al Tirant lo Blanc s'emmarca en la col·lecció Biblioteca Essencial creada per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i l'editorial Bromera amb la finalitat d'oferir de forma àgil i erudita aproximacions a les diferents obres literàries del panorama valencià medieval, modern i contemporani o bé reflexions sobre qüestions lingüísticofilològiques d'interés.

El treball del Dr. Alemany consta de set capítols, més un vuité de bibliografia, en què es parla de la contextualització de la cavalleria (pp. 9-22), l'autoria i la datació (pp. 23-34), l'estructura i l'argument (pp. 35-58), les fonts i els models literaris (pp. 59-80), les característiques literàries bàsiques (pp. 81-98), la relació amb d'altres obres literàries (pp. 99-106) i la fortuna editorial del *Tirant* (pp. 107-114). Amb aquest itinerari es pot dir que el lector entra en la novel·la des dels aspectes més generals i externs als més particulars i intrínsecs. És molt útil, abans de començar a llegir el *Tirant* saber quin és el concepte que té de la cavalleria al segle XV un cavaller frustrat com és Joanot Martorell. És interessant també conèixer la repercussió de les peripècies personals de l'autor i esbrinar com influeixen en l'obra, alhora que es desvetlla de forma senzilla la relació entre Martorell i Galba, ja coneguda gràcies a la documentació estudiada per Villalmanzo i Chiner, però a més hi figuren les darreres aportacions de Jaume Turró sobre la relació de Martorell amb la cort del Príncep de Viana que poden donar una nova visió de la confecció de la novel·la. El bagatge cultural i els models literaris que l'autor posseeix i que deixa traslluir en l'obra també és un aspecte important, perquè així entenem com l'estructura de l'obra en les seqüències mediterrànies té molt a veure amb l'aventura mediterrània de la *Crònica* de Muntaner centrada en el personatge de gran ressò tirantià com és Roger de Flor. O també la influència de les cavalleries, amors i viatges de la *Història troiana*, coneguda per la traducció que Jaume Conesa va fer de la versió llatina de Guido delle Colonne. La configuració de l'heroi és pròpia de les biografies cavalleresques que circulaven a l'Edat Mitjana com les del cavaller valac Janos Huyandi o el model de biografia que trobem en la crònica de Don Pero Niño o *Victorial*. La geografia deu molt al *Llibre del Tresor*, la gran enciclopèdia medieval, la planificació de les batalles que tant agradaria a Martorell a les obres d'estratègia militar com el Frontí. Els afers amorosos són deutors de la literatura sentimental i la comèdia elegíaca, amb l'important ingredient de les epístoles que en última instància recorden les *Heroides* ovidianes o la *Fiammeta* boccaciana. El final tràgic, a més de pensar que pugua tractar-se d'una ironia del destí, és molt del gust de Sèneca i de Corella. Trobar-nos amb tota aquesta informació de fonts i models imbricada amb l'estructura i l'argument de l'obra d'una forma senzilla però no esquemàtica, és l'aportació més important d'aquesta introducció.

Per altra banda, en la *Introducció al Tirant* el Dr. Alemany descriu minuciosament el model de cavaller i com evoluciona al llarg de tota la novel·la a partir dels models literaris i biogràfics que utilitza: des del jove que passa per un aprenentatge teòric per part del mestre Guillem de Varoic, el nucli inicial de la novel·la i una història que Martorell devia de conèixer

del seu viatge a Anglaterra pel poema anglonormand *Gui de Warwick*, a l'heroi, que es consolida com a cavaller solitari en les justes que se celebren per les noces del rei d'Anglaterra i com a militar en la defensa del setge de Rodes, preludi mediterrani de la gran aventura de Constantinoble. Una vegada a la capital bizantina, l'heroi haurà de demostrar tot el que ha après i posar-ho en pràctica però té una dificultat i aquesta ve de la mà de l'enamorament apassionat i entrebancat per la princesa Carmesina i l'aparició de dos personatges femenins decisius: Plaerdemavida i la Viuda Reposada. En Constantinoble assistim a la progressiva davallada del protagonista per reeixir espectacularment amb el naufragi i posterior cristianització del Nord d'Àfrica, un ideal que ja havia aparegut a l'inici de la novel·la amb l'evocació que fa Guillem de Varoic de la seua institució com a cavaller "fa més de cinquanta anys a les partides de l'Àfrica". La interpretació del final desolador amb la mort de Tirant ens adverteix de la decadència del model cavalleresc que simbolitza el protagonista, però alhora i utilitzant una tècnica narrativa circular, torna a connectar el Constantinoble mediterrani amb l'antiga i evocadora Anglaterra artúrica amb el segon matrimoni de l'hereu de Tirant, Hipòlit –amant i després marit de la vella Emperadriu–, amb una princesa anglesa, els pares de la qual són aquells que en les festes del seu matrimoni va participar Tirant.

Juntament amb la descripció de l'estructura, l'argument, les fonts i els models literaris, el Dr. Alemany analitza les característiques literàries del *Tirant*, amb especial interès per relativitzar la versemblança que tant ha condicionat la interpretació del Tirant, i donar pas al que realment és: una obra de ficció cavalleresca. Aquesta ficcionalitat destrueix la idea que l'aparició d'Artús siga un entremés teatral per explicar la no connexió amb l'argument –sense negar la teatralitat de moltes escenes del Tirant– o també explica l'estranya ficció d'Espèrcius i el drac, una narració meravellosa coneguda gràcies als *Viatges* de Mandeville. També s'insisteix en els continus elements amplificadors del discurs i en les moltes vegades que s'assenyalen premonicions que auguren l'extraordinària qualitat del cavaller, però també la seua desgraciada mort. Finalment, trobem un capítol dedicat a la repercussió tirantiana en altres obres, especialment el *Quixot*, però també la *Celestina*, l'*Orlando Furioso* o algunes comèdies shakespearianes. Una influència que no podem dir que siga precisa ni determinant, tot i que sí són evidents les concomitàncies i les característiques comunes.

La *Introducció al Tirant lo Blanc* del Dr. Alemany té un estil proper al lector no especialista, àgil i viu, assaig mesurat i comprensible. Això només és possible si es té una gran passió pel *Tirant lo Blanc*, i després d'haver-hi dedicat molts anys a l'obra i, en general, a la literatura del segle XV. El Dr. Alemany és autor de diferents treballs d'investigació sobre el Tirant –vegeu la bibliografia a la revista electrònica www.parnaseo.uv.es/tirant.htm i alguns articles amb text complet a www.lluisvives.com/bib_obra/tirant/–, coneix minuciosament tant la novel·la com els estudis que es generen contínuament, i ensenya el *Tirant* a la Universitat d'Alacant des de fa un grapat d'anys. Aquesta tasca docent que comporta una actualització contínua és la que millor reflecteix el llibre: un estudi continu, una claredat expositiva i una síntesi que només saben fer els mestres després de molts anys de bagatge.

